

„Komatálat hoztam, meg is aranyoztam...”

A komatál hagyománya Tótvázsonyban

Tótvázsony a Balaton-felvidék egyik festői szépségű medencéjében, a Vázsonyi-medence keleti részén fekszik. A XVIII. század elején a néptelenné vált Tótvázsonyba Németországból érkeztek telepések. A településen a mai napig meghatározóak a német nemzetiségi hagyományok. A katolikus temetőben nyugszik Savanyó Jóska, a legenda szerinti utolsó bakonyi betyár. Emlékére 19 éve, minden augusztus elején hagyományörző Savanyó Jóska Napokat szerveznek. Az 1300 fős kistelepülésen aktívak a helyi közösségek, 13 civil szervezet működik. A szervezetek évek óta a Nemzeti Művelődési Intézet partnerei a kiemelt projektek megvalósításában, mint például a Kulturális Közfoglalkoztatási Program, Kodály Program, Közösségi videózás, Területi Ifjúsági Műhely, Értéktár napok, Újra öltünk és örökítünk program.

A tótvázsonyi komatál hagyományáról Szendrei Szilárd, a Tótvázsonyi Ifjúsági Egyesület elnökével és Veresné Szabó Adriennel, az egyesület munkatársával beszélgettem. A szervezet 2002-ben alakult meg, működteti a helyi közösségi színteret, a Tetőteret,

ahol a Schönwald Mária Községi Könyvtár, a Teleház, a Csernáton terem, a Tótvázsony Tv, illetve a programszervező, civilsegítő iroda is megtalálható. Az egyesület fogja össze a Közösségi Házban működő ifjúsági klub tevékenységét is, valamint aktívan részt vesz a különböző kulturális, közösségi, szociális és kulturális programok szervezésében.

Mihalcsik Márta: *A komatál hagyománya 2014-ben indult el Tótvázsonyban. Hogyan kezdődött? Kinek az ötlete volt?*

Szendrei Szilárd: 2014-ben fogalmazódott meg bennünk az ötlet, hogy itt a Tótvázsonyban született gyermekek számára találjunk ki valamilyen szép hagyományt. Ennek persze több oka is volt. Tótvázsonyban jelentős a gyermekek száma, évente 15-16 gyermek születik, ami az 1300 fős lélekszámhoz képest igen jelentős. Ezért is működik nálunk bölcsőde, háromcsoportos óvoda, nyolcosztályos általános iskola. Egyre nagyobb a kedv a telek- és házvásárláshoz, hiszen a település Veszprémtől és Balatonfüredtől is csak 13-15 km-re található. Nagyon jó az infrastruktúrája, vannak intézményeink, szolgálta-

tásaink a családok számára. Közel fekszik a főutakhoz, de mégis egy csendes kisközség.

Ekkor, 2014-ben már közel 10 éve működött a Mini Manó Klub, amely a Tótvázsonyban élő családok klubja, amelynek tagjai a fél-éves és három év közötti gyerekek, illetve a szüleik.

Arra gondoltunk a kollégákkal, hogy milyen jó dolog volna az itt született gyerekeket valahogyan megünnepelni, egy komatállal köszönteni. Szerke a világon sok formája lehet egy ilyen köszöntésnek. Ausztriában pl. a házakon kis golyás zászlókkal jelzik az újszülött érkezését. Nálunk is van hagyománya a gyerekek köszöntésének, hiszen a

A tótvázsonyi komátalak

keresztelő az első lépés az újszülött közösséghez való tartozásának.

A lelkesedést tett követte, és 2014. október 9-én vittük ki az első komátalat ahhoz a családhoz, akinek akkor született gyermeke. Ezt a programot az egyesületünk, a Tótvázsonyi Ifjúsági Egyesület indította el, mindent mi szervezünk az első pillanattól kezdve, de igyekszünk a teljes közösséget bevonni.

A Komátal Program nálunk arról szól, amiről régen is: amikor egy családban gyermek születik, a kórházból való hazaérkezés utáni napokban egyszer ételt vigyünk nekik, ezzel segítve a kismama, a kisbaba és a család első napjait. Régen ez több hétig tartott, és azért is volt nagyon fontos, mert a frissen szült anyuka nem tudta egyszerre az újszülöttet és a családot is ellátni. Ez az ételadomány adott számára segítséget, és az az egy-két ember vállalta fel ezt a feladatot, aki a komája volt. A komaság egy választott baráti vagy távolabbi rokonsági szál.

Mi a hagyományt a következő módon vettük át: készítünk egy levest, és ehhez lehet csatlakozni a közösség tagjainak akár étellel, akár más egyébvel. Esetleg helyi termékekkel, helyi készítésű dolgokkal, amik kiegészítik a komátalat. A leves (csak a lé) egy gyönyörű kézműves termékbe, egy kerámia tálba kerül bele, aminek a felirata is jelzi, hogy ez a tótvázsonyi komátal. Minden egyéb mást – a tésztát,

a húst, a zöldségeket – külön tárolókban viszünk.

M. M.: *Ki készíti a komátalakat?*

Sz. Sz.: Pécsi Krisztina balatonfüredi keramikus az alkotója. Különböző színekkel jelezzük az újszülött nemét a komátalon, a lányoknak bordó, a fiúknak zöld vagy kék színű edény készül, ezt a tálal kapja meg a család. A csomaghoz készítünk egy menükártyát, amelyre leírjuk, hogy ki és milyen ételeket vagy kiegészítőket adott a tálhoz. Ebből látja a család, kik azok, akik gondoltak rájuk, kik azok, akik köszöntötték az újszülöttet.

M. M.: *Hova nyúlnak vissza a hagyományokban? Volt-e gyűjtés, kutatómunka a régi hagyományokkal kapcsolatban? Beszélgetetek*

idősekkel? Voltak-e olyan dokumentumok, amelyekre alapozni tudták ezt az újrainduló hagyományt?

Sz. Sz.: Igen, célunk volt, ha már olyan hagyományt indítunk újra, aminek vannak gyökerei, akkor annak, amennyire lehet, ismerjük meg az előzményeit. Településünkön élnek olyan idősök, akikkel már korábban beszélgettünk a helyi hagyományok feltárása és megőrzése kapcsán, ők meséltek a régi dolgokról. Velük beszélgettünk a komatállal kapcsolatban is, amely egy szép családi hagyomány volt. Nincsenek olyan intézményesült formái, amelyek minden korban és vidéken azonosak, de vannak hasonlóságok, hiszen az alapelv ugyanaz: a közösség a szülés, a születés után segíti az adott család étkeztetését. Elmondták, hogy minden családban volt olyan díszes tál, amit csak a komatálhoz használtak. Régen a hagyomány legfőbb eleme az étel volt, amit szívesen adott egy jóbarát, és aki kapta, szintén szívesen fogadta. A mai világban, ha valaki ételt ad a másoknak, ez azt jelenti, hogy szegény az illető, éhezik, szociálisan rászorul. Megváltozott az emberek étkezése és az étellekkel való viszonya. Ha a száz évvel ezelőtti ételleket vinnénk komatál gyanánt, lehet, hogy megkérdeznék, mi az, mert nem ismernék, vagy nem biztos, hogy a közkedvelt

A komatállal az egész család jóllakik

ételek közé tartozna. Nálunk, Tót-vázsonyban is kedvelt volt régen a tojásos-boros leves, amit ma már senki nem készít, már csak az idősebbek ismerik annak módját. Abból indultunk ki, hogy régen minimum egy hétig tartott a komatávitel, és a hét különböző napjain különböző ételek kerültek a komatálba. Most a húslevesen kívül nincs kötelező elem, bárki bármit adhat, amit jónak lát. Ahogy régen, úgy most is megbeszéljük a családdal, mi az, amit szeretnek és mi az, amit nem, van-e esetleg valamilyen étkezési allergiájuk. Erről persze tájékoztatjuk azokat, akik bekapcsolódnak a főzésbe, és ennek megfelelően készülnek el az ételek.

M. M.: Hány komatálat adtak át 2014 óta?

Sz. Sz.: 2014-ben hármat adtunk át, akkor még nem is volt feliratos a tál. 2015-ben 11-et, 2016-ban 15-öt, 2017-ben 16-ot, 2018-ban 12-t, összesen 57 darabot. A születendő babákról az információkat a Mini Manó Klubból, illetve a védőnőtől – természetesen a család beleegyezésével – kapjuk.

M. M.: Az önkormányzat partner a hagyomány fenntartásában?

Sz. Sz.: Kezdetben az egyesület ugyan maga vágott bele a kezdeményezésbe, de az önkormányzat nem

sokkal később csatlakozott hozzá, támogatja, fontos neki, hozzájárul a tálak beszerzéséhez. A csomagot egy polgármesteri köszöntőt tartalmazó levelezőlappal adjuk át az újszülött és a család számára.

M. M.: Hogyan zajlik a készülődés?

Veressné Szabó Adrienn: Nagyon jó kapcsolatban vagyunk a védőnővel, aki megmondja, ki az, aki várhatóan szülni fog. Mivel kisteleplésen lakunk, az emberek is szólnak, hogy az illető bent van már a kórházban, megszült vagy hogy mikor várható a hazajövele. Amikor az anyuka az újszülöttel hazérkezik a kórházból, felvesszük vele a kapcsolatot, megkérdezzük, hogy milyen egészségi állapotban van, mikor zavarhatjuk. Egyeztetünk vele egy időpontot, amikor fogadni tud bennünket. Ez alapján hirdetjük meg a komatálat. A Mini Manó Klubunknak van egy internetes csatornája, egy Facebook-oldala, ahol kiírjuk, hogy melyik baba született meg és mikor szeretnénk neki a komatálat vinni, illetve, hogy arra a napra várjuk a felajánlásokat. Aki nem tudja behozni hozzá, ahhoz házhoz megyünk érte. Jelezzük, ha valaki ételallergiás, vagy cukorbeteg. Nemcsak a kismamának, hanem a családnak is szól ez az adomány, amit minden

esetben nagy örömmel fogadnak. Ezzel a komatállal invitáljuk a családot a Mini Manó Klubba is, ahol 1 hónapos kortól 7 hónapos korig babamasszázsra várjuk őket, utána pedig a különböző programokra, amíg el nem mennek tőlünk az óvodába.

M. M.: Az ételadomány mellett tehát a komatál egy gesztus a család felé, amivel egy közösségbe hívjátok őket, ami tovább erősíti a közösséget. Mi kerül még a komatálba vagy mellé?

V. Sz. A: A húsleves mellett sütemények, torta, friss gyümölcsök, saláták, savanyúság, kompót, sült húsok, köretek, sajtok, házi készítésű lekvárok és szörpök. Egy kikötésünk van: bolti készítményeket nem lehet hozni, csak saját készítésű lehet az adomány. Az ételadagok 1-2 felnőttnek készülnek, sokféléből lehet válogatni. A Tót-vázsonyi Hímző Műhelytől egy Balaton-felvidéki fehér hímzéses kenyérkendőt szoktunk kapni. Van olyan ügyes kezű anyuka, aki nagyon szeret rugdalózókat, kicsi játékokat varrni, ami jó a pici babáknak. Nagyon széles a repertoár. Néha annyi mindent kapunk és viszünk, hogy többször kell fordulnunk.

M. M.: Mindig vannak, akik adnak, pedig ahogy említettétek, ez évente igen nagyszámú komatálat jelent. Nem fogy el a kitartás és a lelkesedés a közösség részéről?

Mini Manó Klub

V. Sz. A.: Nem, sőt nagyon várják, hogy kiknek kell készíteni a finomságokat. Idén júniusig hét komatál készül majd, és még hátravan az év második fele!

Sz. Sz.: Ez azért nem volt mindig így. Kezdetben az egyesület munkatársai adták össze a komatálát, de igyekeztünk minél többet beszélni róla, népszerűsítettük a kezdeményezést, hogy akinek kedve, lelkesedése van, kapcsolódjon be a készülődésbe. Volt olyan komatál, amit teljesen az egyesület készített el az egyik kollégánónél. Erről forgattunk is egy kisfilmet, ami megnézhető a YouTube-on, Komatál Tótvázsonyban címmel. Ezzel is reklámoztuk tevékenységünket, figyelemfelhívó céllal, hogy várunk további segítőköt. A program azokat is megtalálja, akik frissen költöztek be Tótvázsonyba, vagy rövid ideje laknak itt, s még nem ismernek senkit, nincsenek barátaik, nem kapcsolódtak be még a közösség életébe. Ez jó alkalom arra, hogy észrevegyük őket és ők pedig észrevegyék, hogy a közösség nyitott feléjük, mert ajándékot kapnak a gyermekszületés révén. Van olyan hónap, amikor három komatál is készül. Még be sem fejeztük az egyiket, már készülünk a másikra. Nem kis szervezést igényel ez a munka! Akik már kaptak komatá-

lat, azok megszólítva érzik magukat, hogy ők is készítsenek valamit az új jövevényeknek.

M. M.: *Adri, említetted a kenyérkendőt, ami a szívemnek nagyon kedves, hiszen a Tótvázsonyi Hímző Műhely munkája. A csoport 2014-ben, a Nemzeti Művelődési Intézet „Újra öltünk és örökítünk” programjának hatására alakult meg. Nagyon büszke vagyok rájuk, hiszen a csoport a program vége után is együtt maradt és azóta is töretlenül alkot. A különböző országos hímző pályázatokon (pl. Kis Jankó Bori pályázat, Százcsozás hímző pályázat, békéscsabai textiles konferencia, AMKA) szép sikereket érnek el és folyamatosan zsűriztetik az elkészült hímzéseket.*

V. Sz. A.: A kenyérkendőkön többen dolgoznak. Van, aki hímezi és van, aki körbe díszíti. Mivel házi készítésű kenyér, pékárú is kerül a komatálba, ezt a kenyérkendőt tesszük alá.

Sz. Sz.: A hímzőkör és a komatál indulása szinte egybe esik, 2014 októberére. 2015 második felétől tettük bele a hímzett kenyérkendőt a komatálakba. A hímzőkör alig egyéves működése után az első közösségi tevékenységük volt ez a felajánlás.

M. M.: *Ez a kendő egy maradandó dolog, és mivel a Ba-*

laton-felvidéki hímzőkultúra a Veszprém Megyei Értéktár része 2014 óta, így, aki megkapja, minden nap e kincsben gyönyörködhet. Ha már értékekről beszélünk: a komatál hagyomány bekerült a helyi értékek közé Tótvázsonyban.

Sz. Sz.: 2017-ben, szinte elsőként került be, ami azért is jó visszajelzés, mert a jelenkori értékek ugyanolyan fontosak, mint a 100 évvel ezelőttiek. Nagyon örültünk neki, hogy a tótvázsonyi komatál, mint közösségépítő módszer és a közösségi összefogás eredménye, bekerült a helyi értékek közé.

M. M.: *Hogyan érzitek, ennek a hagyománynak a felelevenítése milyen hatást gyakorolt a közösségre?*

Sz. Sz.: Alapvető célját elérte, hiszen ez egy gesztus, meghívó a Mini Manó Klubba. Sok olyan család került ide be, akiknek ez volt az első közössége. Azt látjuk, hogy ez a hagyomány, amit mi visszahoztunk, mások számára is példaként szolgál. Hallottunk olyan családokról, akik egymásnak komatálát vittek, ettől a programtól függetlenül, akár a településen kívül is. De az is előfordult már, hogy akkora volt a lelkesedés, hogy mi hétfőn vittük a komatálát, de kedden és szerdán is bekopogtak és vittek külön. Mi egyébként minden Tótvázsonyban és Kövesgyűrben született gyermeknek adományozunk komatálát (Kövesgyűrpuszta Tótvázsony külterületi településrésze).

M. M.: *Említetted, hogy végigkíséritek a csöppségek életét egészen óvodás korig. Meséj a Mini Manó Klubról!*

V. Sz. A.: A Mini Manó Klubba egész héten, minden délelőtt jönnek az anyukák a babákkal. Különböző foglalkozásokat szervezünk nekik: pl. kanga tréning, ringató zenei foglalkozás, vagy csak egyszerűen játszani jönnek. Most segítettek a nemzeti ünnepre való készülődésbe, zászlókat készítet-

Az egyik komatál és a kapcsolódó ajándékok

Komatál és kísérei

tünk együtt. Május első vasárnapján, anyák napján szoktuk köszönteni az elmúlt egy évben született babákat és anyukájukat a születés fájánál. A tóparton szervezzük meg azt a programot, melynek része egy zenei foglalkozás, házi süteményekkel kínáljuk őket. A polgármester úr köszönti őket egy szál virággal, az óvodások vagy az iskolások pedig kis műsorral készülnek. Készítünk egy táblát, amelyen felsoroljuk azoknak a gyermekeknek a nevét, akik előző év májusától az adott év májusáig születtek. Ezen kívül nyári táborokat, játszótér felújítást szervezünk, ez utóbbinak az eredménye a fedett, árnyékolt homokozó, és különböző ünnepeket (farsang, mikulás, karácsony).

A klub célja a lehetőség megteremtése a találkozási alkalmakra: a felnőttek beszélgethetnek, a gyerekek együtt játszhatnak, ezt színesítjük különböző foglalkozásokkal, programokkal. Sokkal könnyebb a kicsik beszoktatása az óvodába, bölcsődébe, mert már picik koruk óta ismerik egymást.

M. M.: Tudtok-e arról, hogy Veszprém megyében vagy az országban van ilyen hagyomány, mint nálatok?

Sz. Sz.: Nem tudunk róla, de amikor megláttam a Komatál pályázat felhívását, arra gondoltam,

hogy nem látta-e valaki, hogy nálunk van ilyen szokás, és ebből kapta az ötletet a pályázat kiírásához. Több helyen beszéltünk róla, több helyen érdeklődtek iránta, a hozánk látogatóknak is szoktunk róla mesélni.

M. M.: Mi a véleményetek a pályázatról, ami országosan is felhívja a figyelmet erre a szép régi szokásra?

Sz. Sz.: Nagyon jó kezdeményezésnek tartjuk, hiszen mi is rengeteg értéket és tartalmat tudtunk a segítségével átadni, és bebizonyosodott, hogy milyen jó közösség-építő módszer. A pályázat kedvet, lelkesedést adhat mindenki számára, és felkelti az érdeklődést. Az, hogy kiegészítővel lehet pályázni, szintén előremutató ötlet. Aki sze-

retné ezt a hagyományt átvenni, az készüljön rá, hogy bár nagyon sok munkával jár, de meglesz a gyümölcse. Reméljük, hogy egyre több helyen indítják útjára!

M. M.: Az elkészült alkotásokból kiállítás nyílik majd Lakiteleken, bízunk benne, hogy sok Veszprém megyei alkotás kerül majd bemutatásra, hiszen pl. a Tótvázsonyi Hímző Műhely újragondolta a komatál és komakendőt, azzal pályázott.

Sz. Sz.: 2018 végén második alkalommal utaztunk ki Dobelbe, Tótvázsony németországi testvértelepülésére, hogy részt vegyünk az ottani adventi vásáron, azért, hogy bemutassuk és népszerűsítsük a tótvázsonyi termékeket. Megtudtuk, hogy egy ottani kismama, akivel baráti viszonyt ápolunk, és aki a helyi képviselőtestület tagja, az érkezésünk utáni egy hónapon belül fog életet adni a babájának. A tótvázsonyi komatálát üresen elvittük, ott hagytuk, és megkértük az ottani barátainkat, hogy amikor majd megszületik a kisbaba, vigyenek neki komatálát. Az volt a célunk, a baráti gesztuson túl, hogy ott is megismerjék hagyományunkat.

Reméljük, hogy sok évig tudjuk még ezt a szokást népszerűsíteni, hiszen az egymásra figyelésre, az egymással való közös gondolkodásra talán sokkal nagyobb szükség van ma, mint régen.

SZENDREI SZILÁRD – a Tótvázsonyi Ifjúsági Egyesület elnöke. 2002 óta Tótvázsony közösségi életének egyik fő szervezője, segítője. Legfontosabb feladatai közé tartozik az önkéntesek, a munkatársak koordinálása, a helyi televízió szerkesztése, a nemzetközi kapcsolatok ápolása és szervezése.

VERESSNÉ SZABÓ ADRIENN DIÁNA – 10 éve él Tótvázsonyban a családjával. 2014 óta a Tótvázsonyi Ifjúsági Egyesület munkatársa. Feladatai között szerepel a rendezvények szervezése, a Mini Manó Klub segítése, a helyi kiadványok szerkesztése, az önkéntesek mentorálása. Három éve a Tótvázsonyi Komatál Program vezetője.

MIHALCSIK MÁRTA 2013-tól a Nemzeti Művelődési Intézet Veszprém Megyei Irodájának módszertani referense. Történelem szakos tanár, népművelő, rendezvényszervező, eTanácsadó, könyvtáros. Dolgozott kistéleplési IKSZT-ben, vezetett városi művelődési házat, irányított nagyvárosi közművelődési intézményrendszert. Fő szakterülete a helyi értéktárak létrejöttének és működésének segítése. Több értéktáró kollégium munkájában vett részt, melyet a Lakitelek Népfőiskola szervezett. Szakmai tevékenységét az új feladatok iránti nyitottság és a közművelődés, a kultúra iránti elkötelezettség jellemzi.